

משוגעים ומצורעים בחברה היהודית באירופה בימי הביניים

אפרים שהם־שטיינר

מרכז זלמן שזר לתולדות ישראל

אפרים שהם־שטיינר
חריגים בעל כורחם

חריגים בעל כורחם עוסק בשלוש קבוצות של אנשי שוליים: מצורעים, משוגעים ומי שסבלו ממום בולט שהפריע לתפקודם. זהו מחקר חדשני המבקש להאיר את שוליה של החברה היהודית באירופה בימי הביניים. החיבור בוחן את יחסה של חברה זו לאותם חריגים בעל כורחם, שמצאו עצמם שלא בטובתם במעמד של אנשי שוליים, בין בשל מחלה או עיוות גופני ובין בשל מצב נפשי. יחסה של החברה לחריגים פותח צוהר להתבוננות אל דפוסייה, אמונותיה ודעותיה ואל הפער בין הרצוי והמוצהר למצוי בפועל. בדיקת היחס לחריג נוגעת גם בסוגיות היסוד של ההגדרה העצמית של החברה הנחקרת וחושפת מתחים בין שכבותיה החברתיות השונות.

חריגים בעל כורחם מנסה לענות על השאלות הבאות: כיצד סיווגה החברה את החריגים? מה גרם לדחיקתם אל השוליים החברתיים? האם אכן עמדה החברה בערכי החמלה המוצהרים או שמא הייתה המציאות קשה וכואבת יותר? האם התקיימה חברת שוליים במסגרת הקהילה היהודית או שאנשי השוליים נדחקו אל מחוץ לגבולות החברתיים? שאלות אלו ואחרות הנידונות בספר זה תקפות גם לחברות שונות, ולתקופות שונות, מלבד החברה היהודית באירופה בימי הביניים, ומסקנותיו יש בהן כדי ללמד על הסוגיה כולה. הספר עוסק ביהודים בתקופה זו ובמרחב הגאוגרפי־תרבותי המכונה "אשכנז", וייחודו הוא בהתמקדות בקבוצה שהייתה בעצמה מיעוט דתי ואתני ונתפסה בעיני החברה הסובבת כחברת שוליים. הספר בוחן את היחס לחריגים בעל כורחם בחברה היהודית לאורם של מגוון מקורות יהודיים ומשווה בין התמונה המתקבלת לתמונת המצב בחברת הרוב הנוצרי תוך הצבעה על נקודות הדמיון והשוני וניסיון להסבירן.

אפרים שהם־שטיינר מלמד היסטוריה של עם ישראל באוניברסיטת בן־גוריון בנגב ועוסק בהיסטוריה חברתית ודתית של יהודי אירופה בימי הביניים.

עיצוב עטיפה: תחיה רוזנטל, ירושלים